

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Культурні реалії сьогодення важко уявити без комп'ютерно-інформаційних технологій, тому інформаційні технології можуть застосовуватися як допоміжний технічний засіб у процесі професійної діяльності педагога-музиканта, концертмейстера. На глибоке переконання авторів статті, ефективність наукової, навчальної, навчально-методичної діяльності багато в чому визначається можливістю доступу фахівців до новітньої наукової, технічної мистецької інформації та світових інформаційних ресурсів. Використання інформаційних технологій є надзвичайно корисним для педагога-музиканта, концертмейстера, а також зроби́ть професійну діяльність більш різноманітною. У статті аналізуються особливості використання інформаційних технологій у професійній діяльності педагога-музиканта, концертмейстера. Зазначається, що доцільним є залучення програмного забезпечення для запису музичного матеріалу під час репетиційного процесу задля його подальшого моніторингу. Визначено можливість використання програм, що забезпечують здатність здійснювати відео- та аудіочати, реалізують ідею проведення репетицій на відстані. Окреслено необхідність здійснення пошуку в мережі Інтернет задля винайдення нотних прикладів цікавих інтерпретаційних версій і нових методів. Вказано на потребу в поєднанні традиційного підходу та інноваційного, який пов'язаний з освоєнням можливостей, що надаються завдяки інформаційним технологіям. Автори статті вважають, що використання інформаційних технологій не повинно замінювати традиційні підходи в роботі педагога-музиканта, концертмейстера. Наприкінці хочемо зазначити, що можливість використання інформаційних технологій педагогом-музикантом, концертмейстером справді має всеосяжний характер, вона містить методику роботи з інтернет-технологіями в пошуку спеціальної літератури та різноманітних методик використання навчальних відеопрограм.

Ключові слова: інформаційні технології, медіа, педагог-музикант, концертмейстер, виконавець, програмне забезпечення.

Без участі концертмейстерів неможлива виконавська діяльність педагога-музиканта у сфері музичного мистецтва. Доволі часто їхні роль і значення у формуванні фахівців залишаються недооціненими. Проте цей вид діяльності потребує високого освітнього рівня, наявності кваліфікації, здатності до універсальності, прагнення до саморозвитку. Ці якості, необхідність наявності яких була сформована в процесі виконавської практичної діяльності, відтепер мають доповнюватись й іншими. Культурні реалії сьогодення важко уявити без комп'ютерно-інформаційних технологій, відповідно, їх введення в підготовчий і репетиційний етапи роботи педагога-музиканта, концертмейстера та соліста-виконавця стає відповіддю на запити часу. Необхідність перегляду сучасних методичних настанов, пов'язаних із виконавською діяльністю, є актуальним завданням, що не має достатнього висвітлення в науково-педагогічному дискурсі.

Аналіз специфіки медіатехнологій та їхні особливості окреслюються в роботах О. Горюнової та Н. Духаніної. Особливості концертмейстерської діяльності визначаються у працях О. Короткової та Т. Молчанової. У публікації І. Кравченко змальовуються деякі специфічні риси, притаманні роботі концертмейстера хореографічних дисциплін. Певні аспекти розвитку сучасної музичної освіти висвітлюються в праці Ю. Чекана. Роль сучасних музично-комп'ютерних технологій у фаховій діяльності у сфері музичного мистецтва розроблено в статті К. Кушнір.

Попри те, що наявна низка робіт, у яких окреслюються проблемні аспекти, пов'язані з діяльністю концертмейстера, питання застосування в ній комп'ютерних інформаційних технологій не здобуло обґрунтування. Проте сучасні реалії потребують здатності до постійного оновлення, зокрема адаптації до умов ринку праці.

Метою статті є аналіз особливостей використання комп'ютерно-інформаційних технологій (зокрема, устаткування, спеціальних програм) у професійній діяльності педагога-музиканта, концертмейстера.

Неодмінним компонентом сучасного виконавства є концертмейстерська діяльність. На чималу роль концертмейстера, що супроводжує творчість виконавців-солістів на різних етапах їхнього музичного життя, вказували різні дослідники.

Вивчаючи особливості концертмейстерської діяльності, О. Короткова наводить спектр тих обов'язків, які мають виконувати концертмейстери, спираючись на дані, представлені в "Довіднику кваліфікаційних характеристик професій працівників у галузі "драматичне мистецтво та інша розважальна діяльність", затвердженому наказом Міністерства культури і мистецтв України. "Професійні вимоги до педагога-музиканта, концертмейстера передбачають знання основних напрямів розвитку сучасної музики, найбільш значних музичних творів класичного та сучасного репертуару; методів самостійної роботи над музичним твором, а також методів вокальної педагогіки, ансамблевого (хорового) співу; методики роботи з інструменталістами різних спеціальностей; природи вокалу, ансамблево-інструментальної музики" [3, с. 52]. Як бачимо, цей перелік демонструє багатопрофільність діяльності педагога-музиканта, концертмейстера, який не лише має виконувати роль, подібну до соліста-виконавця, але й часто перебирає на себе функції викладача та фахівця з різних сфер, починаючи від музичної акустики до мистецтва ансамблевої злагожденості виконання.

Є чимало робіт, де акцентується увага на тих обов'язках, які виконує концертмейстер. Досить вагомий висновок стосовно специфіки діяльності концертмейстера робить у своїй праці Т. Молчанова. Вона наголошує на тому, що внаслідок акценту на роль соліста в музичному мистецтві концертмейстер відходив на другий план, проте саме його практика мала доповнювати та взаємодіяти з "першою скрипкою". "Отже, мистецтво піаніста-концертмейстера – виконавський різновид, що гнучко фіксував трансформацію становлення та динаміку розвитку мистецтва спільного музикування, що еволюціонувало синхронно з безперервною зміною історичної структури музичної культури та з кожним етапом оновлювало магістральний напрям, широту обривів. Крокуючи хронологічними сходами, поступово наповнювалися джерела "життєзабезпечення" цього мистецтва, додалися огріхи попередніх періодів, відбувалася органічна кореляція асимілятивних процесів у межах кожного століття" [6, с. 216]. Удосконалення та постійний розвиток концертмейстерської діяльності демонструють необхідність реагувати на зміни в суспільно-культурній практиці та виступати рушієм змін. Концертмейстер має обов'язки не лише виконувати власні функції, але й продукувати нові підходи для досягнення спільної ансамблевої гри з різними виконавцями. У процесі спільного ансамблевого виконавства має бути відповідність ритмічному характеру, яка буде виявлятися у правильній зміні темпу, динаміки, чіткому дотриманні агогіки (*staccato*, *legato*), семантичному поділі музичної тканини. Водночас чітке дотримання занотованого в тексті матеріалу не стане запорукою правильного його відтворення, адже потрібне визначення єдиних виконавських ремарок, яке досягається тільки шляхом тривалих і регулярних тренувань. Лише за умови детального вивчення всіх труднощів, що є у творі, до того ж вони мають здійснювати кореляцію згідно з авторськими вказівками, можливий подібний результат. Однак не завжди є можливість дотримуватися того графіку, який встановлено в межах навчального закладу чи у процесі професійної діяльності концертмейстера. Саме задля заповнення цієї прогалини можуть використовуватися можливості, які виникають завдяки інформаційним технологіям.

Зазначимо, що протягом останніх десятиліть музичний світ зазнав чимало змін, пов'язаних із розвитком засобів відтворення, створення та продукування музичного цілого. Засадження технологій звукозапису, поява різного програмного забезпечення, пов'язаного з підсиленням, корекцією звуку та його формуванням, істотно змінили рівновагу в популярності академічного напрямку музичної культури та виконання наживо. Проте було б неправильно відкидати ті можливості, які відкриваються завдяки новітнім аудіопрограмам і комп'ютерному устаткуванню. У низці напрямів музичного мистецтва слідування за останніми новинками є фактично необхідним складником на шляху до професійного становлення, як, наприклад, у роботі звукорежисера, виконавців естрадного спрямування та тому подібного. Проте досить часто виконавці у сфері академічного мистецтва залишають усі ці новації поза власною увагою. Хоча інтерес до інформаційних технологій і в музичній діяльності, і у процесі підготовки молодих фахівців відіграє неабияку роль. Ми цілком згодні з поглядами К. Кушнір, яка вважає, що "застосування сучасних інформаційних технологій у навчанні суттєво доповнює традиційні погляди на методику викладання, структуру й організацію навчальної діяльності, робить навчання предметів більш цікавим, змістовним, наочним. Воно дає змогу підготувати студентів музичних спеціальностей із певними якостями та практичними вміннями, здатних не лише вміло користуватися накопиченим досвідом своєї професії, але й активно збагачувати його новими цінностями, сприяючи розвитку ціннісних компетентностей, надає безмежні можливості для реалізації творчих задумів як викладача, так і студента, змінюючи роль студента з пасивного слухача на активно-творчого, самостійного учасника процесу" [5, с. 262].

На наше глибоке переконання, діяльність педагога-музиканта, концертмейстера може мати більш продуктивний характер, враховуючи ті можливості, що відкриваються завдяки технологіям. Точніше йдеться про медіатехнології, до яких дослідники зараховували технічні засоби, що супроводжували людину з давніх часів. "Медіа умовно ділять на п'ять типів: ранні (писемність), друковані (друкарство, літографія, фотографія), електричні (телеграф, телефон, звукозапис), масмедіа (кінематограф, телебачення), цифрові (комп'ютер, Інтернет)" [1]. Отже, у сьогоденні важливу роль відіграють саме цифрові медіатехнології. Насамперед у разі фізичної відсутності виконавця-соліста з певних причин на занятті його можна провести з концертмейстером, використовуючи програми на кшталт Skype, Viber, Messenger, у яких є функція відеочату. За умов наявності якісного інтернет-зв'язку можна отримати безперервне з'єднання, використовуючи яке можна провести репетицію, відпрацювати проблемні моменти. Така технологія може стати в пригоді і в разі відсутності одного з учасників дуету через хворобу, участь у міжнародному конкурсі чи іншому змаганні. Ця можливість не повинна повністю замінювати звичайний формат занять, хоча нині досить поширеною практикою є проведення конференцій за допомогою програми Skype. Це програмне забезпечення дає змогу створювати чати для спілкування не лише між двома учасниками, а й цілою групою, завдяки чому за грою виконавців може спостерігати в реальному часі викладач, надаючи власні рекомендації та здійснюючи правки.

Наступний рівень включення програмного забезпечення пов'язаний із репетиційним процесом, а саме – з оцінкою якості виконання. Доцільним є використання програм для запису аудіозвуку у процесі самостійної роботи соліста та дуетного виконання соліста та концертмейстера. Після програвання твору можливий аналіз його виконання, оцінювання дотримання метро-ритмічних особливостей, правильної агогіки, наявності естетико-художньої подачі музичного матеріалу. Якщо використовувати комп'ютерні програми, які здійснюють запис твору під час його програвання, то їх є надзвичайно багато, до того ж функціональні можливості будуть

різними. Можна звертатися до функції запису аудіо у Cubase, NanoStudio, Ableton, MadTracker, Audition, Sound Forge Pro, Traktor PRO та інших програмах. Таке програмне забезпечення дає можливість сконцентрувати увагу саме на звучанні твору. За допомогою функції метроному можна коригувати ритмічний бік виконання під час виступу або здійснювати його результати, прослуховуючи готовий запис. На значення звукозапису як соціокультурного рушія, який не можна не брати до уваги, вказує провідний вітчизняний мистецтвознавець Ю. Чекан: “Звукозапис є одним із кардинальних відкриттів музичної сучасності, що повністю змінив її конфігурації. Саме звукозапис і пов’язані з ним канали поширення інформації змінювали у XX столітті співвідношення різних інтонаційних практик, справляючи вирішальний вплив на смаки та пріоритети аудиторії, переформовуючи музичний ринок і впливаючи на сферу авторського права та суміжних прав” [7, с. 51].

Безперечно, широкі можливості надаються й завдяки тим можливостям, що виникають завдяки мережі Інтернет. Існування ресурсів для зберігання та доступу до файлів надають можливість зберігати чимало нотних прикладів, які можна отримати будь-якої миті. Відеохостинги, тобто сайти, що дають змогу завантажувати та переглядати відео у браузері, наприклад, через спеціальний програвач, створюють можливість для ознайомлення з виконавськими версіями різних виконавців. Прослуховування та їх аналіз допомагають педагогу-музиканту, концертмейстеру обрати найкращу інтерпретацію, яка може стати зразком для його дуету із солістом.

Важко переоцінити вплив медіатехнологій на життя сучасної людини, адже вони мають значення для формування зацікавленості в освітньому процесі. “Застосування досягнень новітніх медіатехнологій відкриває перед викладачами та студентами нові можливості, значно розширює та урізноманітнює зміст навчання, методи та організаційні форми навчально-виховного процесу, забезпечує високий науковий і методичний рівень викладання. Медіаосвітні технології якнайкраще відповідають принципам особистісного підходу. Їх застосування підвищує ефективність подання нового матеріалу, розвиває їхні розумові та творчі здібності. Медіатехнології – це потужна мотивація студентів до навчання” [2, с. 191].

Звісно, що використання інформаційних технологій не повинно замінювати традиційні підходи до роботи із солістами – як з учнями, так і з професійними виконавцями. Більш доцільним є поєднання здобутків, що надаються завдяки технічним відкриттям, і тих методик, які використовувались до їх появи. Сучасний дослідник І. Кравченко зазначає, що можливість використовувати інформаційно-комп’ютерні технології концертмейстером може мати справді всеосяжний характер, що буде містити також методику роботи з інтернет-технологіями, як-от пошук спеціальної літератури та методику використання навчальних відеопрограм. “Сучасні комп’ютерні технології у мистецькій освіті базуються на ідеї їх інтеграції з традиційними навчальними методиками” [4, с. 122].

Висновки. У професійній діяльності сучасного педагога-музиканта, концертмейстера велика роль має відводитись освоєнню тих можливостей, які відкриваються завдяки інформаційним технологіям, новітньому комп’ютерному устаткуванню та програмному забезпеченню, що мають стосунок до музичного мистецтва. Використання медіатехнологій у поєднанні з традиційними підходами, які пов’язані з ансамблевим виконанням твору солістом і концертмейстером, видається перспективним напрямом шляху вироблення доцільних і продуктивних напрямів поліпшення якості кінцевого результату, тобто точної інтерпретації твору.

Використана література:

1. Горюнова О. Медиа история экспансии. Краткий конспект курса лекций. 2001. URL: https://www.mediagram.ru/.../h_0d87ec60c5df8019c1ca38e2ef3eb.
2. Духаніна Н., Медіатехнології як мотивація студентів до навчання. *Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору: Вища освіта України*. Дод. 3. Т. V. (12). 2008. С. 189–193.
3. Короткова О. Деякі історичні аспекти становлення професії акомпаніатора-концертмейстера. *Молодий вчений*. 2017. № 8 (48). С. 52–55.
4. Кравченко І. Специфіка роботи концертмейстера хореографічних дисциплін. *Мистецька освіта в Україні: проблеми теорії і практики: тези за мат-ми Всеукр. наук.-метод. конф.-сем. Київ* : НПУ імені М. П. Драгоманова. 2014. С. 120-122.
5. Кушнір К. Роль сучасних музично-комп’ютерних технологій у фаховій підготовці майбутнього вчителя музичного мистецтва. *Актуальні питання культурології: альманах наукового товариства “Афіна” кафедри культурології та музеєзнавства*. Рівне : РДГУ, 2017. Вип. 17. С. 259–263.
6. Молчанова Т. Мистецтво піаніста-концертмейстера у соціокультурному контексті сучасності. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету*. Рівне, 2013. Вип. 19 (1). С. 212–217.
7. Чекан Ю. Сучасна соціокультурна ситуація і проблеми музичної освіти. *Українська музика*. 2013. Вип. 3 (9). С. 41–53.

References:

1. Horiunova O. (2001) Medya istoryia ekspansyy. Kratkyi konspekt kursa lektsyi. [Media expansion history. Brief outline of the course of lectures] URL: https://www.mediagram.ru/.../h_0d87ec60c5df8019c1ca38e2ef3eb [in Russian].
2. Dukhanina N. (2008) Mediatekhnolohii yak motyvatsiia studentiv do navchannia. Vyscha osvita Ukrainy u konteksti intehratsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru: Vyscha osvita Ukrainy [Media technologies as motivation of students to study. Higher education in Ukraine in the context of integration into the European educational space: Higher education in Ukraine] Dod. 3. T. V. (12). 189-193 s. [in Ukrainian].
3. Korotkova O. (2017) Deiaki istorychni aspekty stanovlennia profesii akompaniatora-kontsertmeistera. Molodyi vchenyi [Some historical aspects of the formation of the profession of accompanist-concertmaster. Molodyi vchenyi] № 8 (48). 52-55 s. [in Ukrainian].

4. Kravchenko I. (2014) Spetsyfika roboty kontsertmeistera khoreorafichnykh dystsyplin. Mystetska osvita v Ukraini: problemy teorii i praktyky: tezy za mat-my Vseukr. nauk.-metod. konf.-sem [The specifics of the work of the accompanist of choreographic disciplines. Art education in Ukraine: problems of theory and practice: theses on mat-my All-Ukrainian. scientific method conf.-sem] Kyiv: NPU imeni M. P. Drahomanova. 120-122 s. [in Ukrainian].
5. Kushnir K. (2017) Rol suchasnykh muzychno-kompiuternykh tekhnolohii u fakhovii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia muzychnoho mystetstva [The role of modern music and computer technologies in the professional training of future music teachers] Aktualni pytannia kulturolohii: almanakh naukovoho tovarystva "Afina" kafedry kulturolohii ta muzeiezhnavstva Rivne: RDHU, Vyp. 17. 259-263 s. [in Ukrainian].
6. Molchanova T. (2013) Mystetstvo pianista-kontsertmeistera u sotsiokulturnomu konteksti suchasnosti. Ukrainska kultura: mynule, suchasne, shliakhy rozvytku [The art of pianist-accompanist in the socio-cultural context of modernity. Ukrainian culture: past, present, ways of development] Naukovi zapysky Rivnenskoho derzhavnoho humanitarnoho universytetu. Rivne : Vyp. 19 (1) 212-217 s. [in Ukrainian].
7. Chekan Yu. (2013) Suchasna sotsiokulturna sytuatsiia i problemy muzychnoi osvity [Current socio-cultural situation and problems of music education] Ukrainska muzyka. Vyp. 3 (9) 41-53 s. [in Ukrainian].

Vrubel H. F., Mitieva A. M. Features of use information technologies in the professional activity of the music-teacher

Today's cultural realities are difficult to imagine without computer information technology, so information technology can be used as an auxiliary technical tool in the professional activity of a music teacher, accompanist. The authors are deeply convinced that the effectiveness of scientific, educational, educational and methodological activities is largely determined by the possibility of access of specialists to the latest scientific, technical and artistic information, and world information resources. The use of information technology is extremely useful for a music teacher, accompanist, and will also make professional activities more diverse. The article analyzes the features of the use of information technology in the professional activity of a teacher – musician, accompanist. It is noted that it is advisable to involve software for recording music during the rehearsal process for its further monitoring. The possibility of using programs that provide the ability to perform video and audio chats, implement the idea of rehearsals at a distance. The necessity of searching on the Internet in order to invent musical examples of interesting interpretive versions and new methods is outlined. The need for a combination of traditional and innovative approaches, which is associated with the development of opportunities provided by information technology. The authors of the article believe that the use of information technology should not replace traditional approaches in the work of a teacher-musician, accompanist. Finally, we would like to note that the possibility of using information technology by a music teacher, accompanist is really comprehensive, it contains methods of working with Internet technologies in search of special literature and various methods of using educational video programs.

Key words: *information technologies, media, concertmaster, music-teacher, performer, software.*